

מה שבוטח טובות

מענה לבני הישיבות בנתיבי העליה

גליון 60

חיבור לתפילות ראש השנה

זוכר מעשה עולם ופוקד כל יצורי קדם לפניך נגלו כל תעלומות וכו'.

וברכת שופרות היא לרמוז על העקר השלישי שהוא תורה מן השמים, ועל כן היא מתחלת אתה נגלית בענן כבודך על עם קדשך לדבר עמהם, מן השמים השמעתם קולך וכו', ולפי שמתן תורה היה באמצעות קול שופר חזק מאד כמוהו לא נהיה מן העולם, נקראת שופרות, כי הקולות והלפידים שהיו שם כבר היו בעולם כיוצא בהם או ממינם, אבל קול השופר בזולת שופר לא היה מעולם ולא יהיה כן עד זמן הגאולה, שהיא שעה שתתפרסם תורת האמת בפני כל העולם, ועל אותה שעה נאמר "וד' אלהים בשופר יתקע". עכ"ל.

מטרת הימים הנוראים היא לחזק בקרבנו יסודות אלו בצורה משמעותית, בכדי שיסודות אלו, הידועים וברורים לנו, ישפיעו בפועל על המעשים, ויגרמו לנו להתקדם בעבודת השם, באשר הפעולות של האדם מושפעות מהרגשי ליבו ושאיפותיו, ובנוסף חיזוק יסודות אלו מביא לזכות בדין שיש על האדם בראש השנה, וככל שהאדם יחזק עיקרים אלו בקרבו, הדין יהיה עליו יותר לטובה, וכמ"ש העיקרים וכנ"ל.

התפילות והפיוטים הנאמרים בראש השנה סובבים כולם סביב יסודות אלו, מלבד ברכות מלכויות זכרונות ושופרות שהם כוללים את ג' היסודות הנ"ל, גם הפיוטים יש מהם העוסקים במלכות ד' (כמו פיוט ד' מלך, לעדי עד ימלוך, ויאיתו כל לעבדך, עלינו לשבח), יש מהם העוסקים בהשגחתו בבריאה, שזה כולל גם את המשפט בראש השנה (כמו פיוט לבוחן לבבות ביום דין, ונתנה תוקף, היום הרת עולם), ויש מהם הכוללים את שני היסודות הנ"ל (כמו אתה הוא אלוקינו בשמים ובארץ, וכל מאמינים), וכולם סובבים סביב היסוד השלישי של תורה מן השמים, שהתורה היא סדר מלכות חדש בעולם (בעיקר לכלל ישראל), ולפי קיום התורה נגזר השכר והעונש.

רובי התפילות והפיוטים המפורטים את היסודות הנ"ל, וכן הניגונים המרגשים, מטרתם להחדיר ולהשריש בלב האדם יסודות אלו בצורה חזקה, ובאשר במציאות בזמננו במשך השנה פחות עוסקים באופן יסודי בהחדרת עיקרי האמונה לתוכנו, לכן דווקא בדורנו ישנו צורך מיוחד בתפילות ארוכות עם ניגונים מעוררים בכדי להשריש בקרבנו באופן חזק את יסודות האמונה, (וגם הריקודים הארוכים בשמחת תורה מטרתם להרעיד ולהרקיז את מיתרי הלב לשמחה בעבודת השם, ואכמ"ל).

אין תועלת לנסות לעורר את הרגש בכה, אם תעקוב אחרי עצמך את התרגשות מספיק זה דווקא יפריע לך להתרגש, כי הרגש נובע מחיבור פנימי המגיע מכח הריכוז בתוכן התפילות, וההמתנה לרגש מפריעה לריכוז, עיקר העבודה היא להבין את מה שאומרים בתפילה, לנגן בנעימה את הניגונים מתוך הקשבה לתוכן הדברים, ודבר זה הוא מה שמביא את הרגש (והארכנו בענין זה במסגרת זו בשנה שעברה).

הימים הנוראים זו הזדמנות חשובה להתרומם מעט מהחשיבה השגרתית של חיי היום יום, בהם אנו טרודים יותר בעצמינו, בעבודת ד' האישית שלנו ובשאר צרכינו, ולחשוב יותר על הקב"ה ועל גדולתו מלכותו והשגחתו עלינו.

כיון שעיקר עיסוקו של בן ישיבה הוא לימוד התורה, חשוב ליצור קשר חזק בין הימים הנוראים לענין זה, להבין שההצלחה בתורה, הבנה ישרה ועמוקה, חברותות טובים, ריכוז וישוב הדעת (מי ינוח ומי ינוע מי ישקט ומי יטרף), הכל נגזר בראש השנה.

ענין הקבלות בראש השנה מטרתו להוציא לפועל את ההרגשים של ראש השנה, בכדי שכאשר נחזור לימי השיגרה לא נחזור למצבינו הקודם, עבודת האדם היא להתעלות עוד ועוד כל ימי חייו, וכל ראש השנה ויום כיפור וכדומה זה הזדמנות לעשות עוד צעד קדימה, וקבלה קטנה מכח אותם הרגשות פריה רב להעמיד את האדם במדרגה גבוהה יותר, קבלת מלכות והכרה בהשגחת ד' ובתורה חייבת לבוא לידי ביטוי במעשים, וכמ"ש החפץ חיים (שם עולם א יב) 'וגם על עיקר קבלת מלכות שמים שמעתי בשם הגאון האמיתי ר' ישראל סלנטר זצ"ל שהתאונן שבעוונותינו הרבים אין אנו נוהגין כראוי, אמת שאין אנו מתעצלין להמליך השם יתברך על כל השבעה רקיעים ועל הארץ בד' רוחותיה כדן, אבל על עצמנו אין אנו מקבלין אותו למלך שיהיו אברינו נשמעין לקבל עליהם עול מלכותו יתברך, וכמה פעמים שוכחים דבר זה לגמרי.

ויהי רצון שנזכה כולנו להתרומם ולהתחזק בימים אלו, באופן שהדבר ישפיע עלינו בעבודת ד', ועי"ז נזכה לכתובה וחתומה טובה.

תפילות הימים הנוראים תופסות מקום נכבד מימים אלו, מאמרים רבים נכתבו ושיחות מוסר רבות נמסרו בכדי לבאר מהות העבודה בימים הנוראים, הרגשתי האישית היא שלפי רובי העסק בדברים אלו רק מבלבל, אני מרגיש כמו לימוד סוגיא עם כמות גדולה מידי של מפרשים ורייד ישיבתי ש'מורב עצים לא רואים את היער'.

בנוסף התפילות בימים הנוראים ארוכות מאד, עד כדי שלא נשאר כמעט זמן לעסק בתורה ולשאר דברים, אריכות זו מקורה לא רק מצד עצם אריכות התפילה, אלא הרבה בעיקר בגלל מנגינות הפיוטים והתפילות, המנגינות יפות ומעוררות, אולם ההרגשה שלי היא שהתפילות הם ארוכות מידי, לפי הידוע בדורות הקודמים התפילות לא היו ארוכות כ"כ וכן לא האריכו כ"כ בניגונים, זה לכאורה לא מתאים כ"כ לאוירה של הימים הנוראים להתעסק בניגונים, היה טוב יותר להתמקד בתפילה עצמה ולגמור אותה כבר בשעת צהרים מוקדמת, ולנצל את שאר הזמן ללימוד וכדומה.

אשמח לשמוע כיצד ניתן למצוא מהלך ברור בענין עבודת הימים הנוראים, וכן לשמוע מה עומד מאחורי הניגונים של הימים הנוראים, ועי"ז אוכל להתחבר יותר לתפילות הארוכות ולמנגינות.

שאלתך נכונה ומורכבת מג' חלקים: א' האם ניתן למצוא הסבר בסיסי ויסודי עבודת הימים הנוראים. ב' מה הענין באריכות התפילה. ב' מה הענין בניגונים.

יש צדק בטענתך שריבוי ידיעות בנושא מסוים לא בהכרח מביא בהירות בהבנתו, לפעמים אנו מרגישים צורך להתחבר ולהבין דבר מסוים, ולשם כך אנו קוראים חומר רב על הענין, ובסופו של דבר זה לא מביא לא הבנה ברורה ולא חיבור. דבר זה נכון גם בהבנת סוגיא בגמרא, וגם בהבנת ענין מסוים בעבודת השם שגם הוא סוגיא בפני עצמה. ולכן חשוב מאד להתמקד בהבנה בסיסית של היסודות, ועליהם להוסיף עוד ועוד הבנה ועומק.

השינוי בתפילות הוא בעיקר בתפילת הלחש וחזרת הש"ץ, תפילת הלחש כוללת ג' ברכות ראשונות וג' ברכות אחרונות כמו בתפילת י"ח, וברכה אמצעית ובכך תן פחדך וכו' שזו תפילה על התגלות מלכות ד' בגאולה העתידה, ובמוסף מוסיפים גם את ברכות מלכויות זכרונות ושופרות.

מלכויות זכרונות ושופרות כוללים את יסודות האמונה שחזיון נצרך לכל יהודי, באשר למרות שבדרך כלל יסודות אלו ידועים לכל בן תורה, ואין לו ספק באמינותם, אולם עיקר העבודה היא "והשבחת אל לבבך", באופן שהידיעות ישפיעו השפעה ממשית וחזקה יותר על המעשים, (וכפי שכתב המסילת ישרים שרוב דבריו בספר זה ידועים, אבל התועלת מהם היא בחזרה קבועה על הדברים).

נעתיק כאן קטע מעט ארוך (אותו היה מזכיר באלול מו"ר הגה"צ ר' אליעזר גינזבורג זצ"ל משגיח ישיבת פוניבז' (שבשבת היה יום השנה השביעי לפטירתו הפתאומית, יהיו הדברים לעילוי נשמתו), אך חשיבותו גדולה, באשר הוא מבאר את עיקרי העבודה שלנו בראש השנה (ובכל השנה).

כתב בספר העיקרים (מאמר א פרק ז) וזה לשונו:

'הדרך הנכון שיראה לי בספירת העיקרים שהם שורשים ויסודות לתורה האלוקית הוא, כי העיקרים הכוללים וההכרחיים לדת האלוקית הם שלשה, והם: מציאות השם, וההשגחה לשכר ולעונש, ותורה מן השמים. ותחת כל עיקר מאלו שורשים וסעיפים משתרגים ומסתעפים מן העיקר ההוא, כי תחת מציאות השם הוא שורש היותו קדמון ונצחי ודומיהו, ובכלל תורה מן השמים הוא ידיעת השם והנבואה ודומיהו, ובכלל ההשגחה הם השכר והעונש בעולם הזה לגוף ובעולם הבא לנפש.

והמורה על היות ג' העיקרים הללו שרש ויסוד לאמונה אשר בה יגיע האדם אל הצלחתו האמיתית, הוא מה שיסודו לנו אנשי כנסת הגדולה בתפלת מוסף של ראש השנה ג' ברכות, שהם מלכויות זכרונות ושופרות, שהם כנגד ג' עקרים הללו, להעיר לב האדם כי בהאמנת העקרים הללו עם סעיפיהם ושורשיהם כפי מה שראוי יזכה האדם בדינו לפני השם.

כי ברכת מלכויות היא כנגד עיקר מציאות השם, ויורה על זה נוסח הברכה, על כן נקוה לך ה' אלהינו לראות מהרה בתפארת עוזך, להעביר גלולים מן הארץ והאלילים כרות יכרתון, לתקן עולם במלכות שדי וכו', יכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע כל ברך תשבע כל לשון, ויקבלו כולם את עול מלכותך.

וכן ברכת זכרונות תורה על ההשגחה והשכר והעונש, וכן יורה נוסח הברכה, אתה